

NORDIJSKA MITOLOGIJA

NIL GEJMEN
ILUSTROVAO
LIVAJ PINFOLD

Prevela
Nevena Andrić

■ Laguna ■

Naslov originala

Neil Gaiman
Norse Mythology

Text copyright © Neil Gaiman, 2017

Illustrations copyright © Levi Pinfold, 2024

Nil Gaiman and Levi Pinfold have asserted their rights under the Copyright,
Designs And Patents Act, 1988, to be identified as Author and Illustrator of this work

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Nil Gejmen

NORDIJSKA MITOLOGIJA

Za izdavača
Dejan Papić

Urednik
Mina Kebin

Lektura i korektura
Dragana Matić Radosavljević,
Živana Rašković, Dragoslav Basta

Slog i prelom
Predrag Bujčić

Tiraž
3000

Beograd, 2024.

Štampa
Kina

Izdavač

Laguna, Beograd,
Kralja Petra 45/VI
Telefon: 011/3341711
www.laguna.rs
email: info@laguna.rs

CIP – Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-97
257.8

ГЕЈМЕН, Нил, 1960-

Nordijska mitologija / Nil Gejmen ; ilustrovao Livaj Pinfold ; prevela
Nevena Andrić. - Beograd : Laguna, 2024 (Kina). - 239 str. : ilustr. ; 25 cm

Prevod dela: Norse Mythology / Neil Gaiman. - Autorova slika. - Tiraž
3.000. - Napomene: str. 237-239. - O Nilu Gejmenu: str. [242]. - O Livaju
Pinfoldu: str. [243]. - Registar. - Od istog autora: str. 2.

ISBN 978-86-521-5351-0

1. Пинфолд, Леви [илустратор]

COBISS.SR-ID 144645897

POSVEĆENO EVERETU;
STARE PRIČE
ZA NOVOG DEČAKA
NIL GEJMEN

POSVEĆENO KARLI, ZEL I DŽESIJU.
PRE, U POČETKU, POSLE
I ONDA JOŠ JEDANPUT.
LIVAJ PINFOLD

SADRŽAJ

Uvod ix

LICA 1

PRE POČETKA, I POSLE 9

IGDRASIL I DEVET SVETOVA 19

MIMIROVA GLAVA I ODINOVO OKO 25

BLAGO BOGOVA 31

MAJSTOR GRADITELJ 47

LOKIJEVA DECA 63

FREJINO NEOBIČNO VENČANJE 77

PESNIČKA MEDOVINA 93

TOROVO PUTOVANJE U ZEMLJU DIVOVA 113

JABUKE BESMRTNOSTI 135

PRIČA O GERD I FREJU 155

HIMIR I TOR IDU U RIBARENJE 167

BALDEROVA SMRT 185

POSLEDNJI LOKIJEVI DANI 203

RAGNAROK: KONAČNA KOB BOGOVA 219

Spisak imena 233

Napomene 237

U V O D

Odlučiti koja vam je grupa mitova omiljena podjednako je teško kao odrediti koji vam je omiljeni stil kuvanja (nekih večeri vam se možda jede tajlandska hrana, nekad suši, a ponekad osetite potrebu za običnom domaćom kuhinjom na kojoj ste odrasli). Ali ako bih morao da se opredelim za omiljene mitove, to bi verovatno bili nordijski.

Prvi put sam se susreo sa Asgardom i njegovim stanovnicima kao mali dečak, ne stariji od sedam godina, dok sam čitao o pustolovinama Moćnog Tora, kako ga je predstavio strip-crtič Džek Kirbi, u pričama za koje su zaplete pisali Kirbi i Sten Li, a dijalog Lari Liber, brat Stena Lija. Kirbijev Tor je bio snažan i zgodan, njegov Asgard bio je naučnofantastični grad pun visokih, veličanstvenih zgrada i opasnih zdanja, njegov Odin je bio plemenit, njegov Loki sarkastičan stvor s rogatim šlemom na glavi, pravi pakosni šaljivdžija. Obožavao sam Kirbijevog plavokosog Tora koji vitla čekićem i želeo sam da saznam više o njemu.

Pozajmio sam od nekoga primerak *Nordijskih mitova* Rodžera Lanselina Grina i iščitavao ga ponovo i ponovo, oduševljen i zbunjen: Asgard, u ovoj verziji, više nije bio kirbijevski grad budućnosti već vikiški dvor, skup građevina u smrznutoj pustari; sveotac Odin više nije bio blag, mudar i plahovit, već briljantan, nedokučiv i opasan; Tor je bio isto onako snažan kao i Moćni Tor u stripovima, podjednako silnog čekića, ali je bio... pa, iskreno, nije bio baš najpametniji od svih bogova; a Loki nije bio zao, premda svakako nije bio sila u službi dobra. Loki je bio... zapetljan.

Pritom, kako sam saznao, uz nordijske bogove išao je i njihov sopstveni sudnji dan: Ragnarok, sumrak bogova, kraj svega. Bogovi će voditi bitku s ledenim divovima, i svi će izginuti.

Da li se Ragnarok već odigrao? Ili se tek sprema? Tada nisam znao. Sada nisam siguran.

Zbog činjenice da svet i priča imaju kraj, završavaju se, a onda se rađaju iznova, bogovi, ledeni divovi i svi ostali bili su tragični junaci, tragični zlikovci. Upravo zbog Ragnaroka nordijski svet mi nije izbijao iz glave; delovao je neobično prisutno, aktuelno, dok su ostali, bolje dokumentovani verski sistemi ličili na nešto iz prošlosti, nešto staro.

Nordijski mitovi su mitovi o jednom hladnom mestu s dugim, dugim zimskim noćima i beskrajnim letnjim danima, mitovi o ljudima koji nisu u potpunosti verovali svojim bogovima, pa ih nisu čak ni voleli, premda su ih poštovali i plašili ih se. Koliko nam je poznato, bogovi Asgarda potekli su iz Nemačke, proširili se na Skandinaviju, a onda još dalje, u delove sveta pod vikiškom prevlašću – na Orknijska ostrva, Škotsku, Irsku, a onda i sever Engleske – gde su za osvajačima ostala mesta nazvana po Toru i Odinu. U engleskom

NORDIJSKA MITOLOGIJA

jeziku, bogovi su ostavili svoja imena u nazivima dana u nedelji. U engleskom su utorak (*Tuesday*), sreda (*Wednesday*), četvrtak (*Thursday*) i petak (*Friday*) nazvani po nordijskim bogovima, na kraju krajeva. Po jednorukom Tiru (Odinovom sinu), Odinu, Toru, i Frig, kraljici bogova, tim redom.

U ratu i pričama o primirju između bogova Vana i Asa vidimo tragove starijih mitova i religija. Vani su, čini se, bili braća i sestre, bogovi prirode, manje naklonjeni ratu i ne tako opasni kao Asi.

Vrlo verovatno su – ili je to makar prihvatljiva hipoteza – pojedina plemena obožavala Vane, a druga Ase, i sledbenici Asa su osvojili zemlje sledbenika Vana, i onda su sklopili dogovor, postigli su nekakvo srednje rešenje. Bogovi iz roda Vana, recimo sestra i brat Freja i Frej, žive u Asgardu sa Asima. Istorija, religija i mit se stapaju, a mi se pitamo, zamišljamo i nagađamo, kao kakvi detektivi koji rekonstruišu pojedinosti nekog davno zaboravljenog zločina.

Toliko nordijskih priča nam nedostaje, toliko toga ne znamo. Do nas je doprlo tek nešto malo mitova, u obliku narodnih priča, u prepričavanju, u pesmi, u prozi. Zapisani su tek nakon što je hrišćanstvo svrglo nordijske bogove; neke priče su stigle do nas zato što su se ljudi brinuli da će, ako se priče ne sačuvaju, pojedini keninzi – ustaljeni poetski izrazi koji ukazuju na događaje u određenim mitovima – izgubiti značenje; Frejine suze, na primer, poetski su naziv za zlato. U nekim pričama nordijski bogovi su opisani kao ljudi ili kao kraljevi ili junaci iz starina da bi se priče smele pričati u hrišćanskom svetu. U pojedinim pričama i pesmama pominju se druge priče koje jednostavno nemamo, ili se nagoveštava njihovo postojanje.

Možda je to kao da su, od svih priča o bogovima i polubogovima Grčke i Rima, preživle samo one o Tezejevima i Heraklovima delima.

Toliko toga smo izgubili.

Postoje mnoge nordijske boginje. Znamo im imena, pojedine odlike i moći, ali priče, mitovi i obredi nisu stigli do nas. Voleo bih da mogu prepričati povest o Ejr, jer je bila lekarka bogova, o tešiteljki Lofn, nordijskoj boginji braka, ili o Sjofn, boginji ljubavi. Da i ne pominjem Vor, boginju mudrosti. Mogu da zamislim priče, ali ne mogu ispričati njihove pripovesti. Izgubljene su, zakopane ili zaboravljene.

Dao sam sve od sebe da prepričam ove mitove i priče najtačnije i najzanimljivije što umem.

Ponekad su pojedinosti u pričama protivrečne. Ipak, nadam se da oslikavaju jedan svet i jedno vreme. Dok sam prepričavao ove mitove, pokušavao sam da zamislim samog sebe nekada davno, u zemljama gde su ove priče prvi put ispričane, u dugim zimskim noćima, može biti, pod sjajem severnog svetla, ili kako sedim napolju u zlo doba noći, budan pri beskrajnoj dnevnoj svetlosti letnje dugodnevice, okružen slušaocima koje zanima šta je Tor dalje uradio, šta je to duga, kako da žive svoje živote, i otkuda dolazi loša poezija.

U V O D

Kada sam završio ove priče i pročitao ih u nizu, sa iznenađenjem sam ustanovio da liče na nekakvo putovanje, od leda i vatre u kojima je nastao univerzum do vatre i leda koji znače kraj sveta. Na putu susrećemo stare poznanike, poput Lokija, Tora i Odina, ali i one o kojima želimo da saznamo još toliko toga (meni je među njima omiljena Angrboda, Lokijeva žena među divovima, koja mu je rodila čudovišnu decu i koja se pojavljuje, u avetinjskom obliku, nakon ubistva Baldera).

Nisam se usudio da se vratim pripovedačima nordijskih mitova koje sam veoma voleo, ljudima poput Rodžera Lanselina Grina i Kevina Krosli-Holanda, i ponovo pročitam njihove priče. Umesto toga sam se posvetio *Proznoj Edi* Snorija Sturlusona i stihovima *Poetske Ede*, rečima od pre devet stotina godina, pa i ranije, i birkao sam priče koje želim da ispričam i kako želim da ih ispričam, spajao sam i mešao prozne i poetske verzije mitova (Torovu posetu Himiru, na primer, ovde sam ispričao kao hibrid: počinje u *Poetskoj Edi*, pa se dodaju pojedinosti Torove ribolovačke pustolovine iz Sturlusonove verzije.)

Moj izandali primerak *Rečnika nordijske mitologije* Rudolfa Simeka u prevodu Andžele Hol uvek je bio dragocen i poučan; stalno sam proveravao nešto u njemu, stalno nailazio na nova iznenađenja.

Izuzetno sam zahvalan staroj prijateljici Alisi Kvitni na uredničkoj pomoći. Sjajno je savetovati se s njom, uvek iznosi svoje mišljenje i želi da pomogne, iskrena je, razumna i pametna. Ova knjiga napisana je zahvaljujući njoj, uglavnom zato što je želela da pročita i sledeću priču, i uz njenu pomoć sam našao vremena da ih napišem. Neopisivo sam joj zahvalan. Zahvaljujem i Ejmi Čeri iz izdavačke kuće *Norton*, koja mi je pre osam godina, tokom mog rođendanskog ručka, predložila da prepričam nekoliko mitova, i koja je, kad se sve sabere, najstrpljivija urednica na svetu.

Sve greške, svi možda neosnovani zaključci i neobična mišljenja u ovoj knjizi moji su i samo moji, i ne želim da nekoga drugoga krive za njih. Nadam se da sam ove priče izneo iskreno; pripovedanje mi je svakako donelo stvaralačku radost.

To je radost koju pružaju mitovi. Zabava leži upravo u tome da ih sami ispričate nekom – i toplo vam preporučujem da to uradite, vi koji čitate ovo. Pročitajte priče u ovoj knjizi, a onda ih usvojte, i neke tamne, ledene zimske večeri, ili letnje noći kad sunce odbija da zađe, ispričajte prijateljima šta se desilo kada je Toru ukraden čekić ili kako je Odin dobio bogovima medovinu poezije...

Nil Gejmen
Lison Grouv, London
Maj 2016.

LICA

U nordijskoj mitologiji poimence se pominju brojni bogovi i boginje. Mnoge ćete susresti na ovim stranicama. Većina priča koje imamo, međutim, tiče se dvojice bogova – Odina i njegovog sina Tora, kao i Odinovog pobratima, ledenog diva zvanog Loki, koji živi sa Asima u Asgardu.

Odin

Odin je na najvišem položaju i najstariji je među bogovima.

Odin zna mnoge tajne. Jedno oko je dao u zamenu za mudrost. I ne samo to, već je u zamenu za poznavanje runa, i za moć, žrtvovao sebe samom sebi.

Obesio se o drvo sveta – Igdrasil, i visio je tamo devet noći. Slabina mu je bila probijena vrhom koplja; bio je teško ranjen. Vetrovi su ga kidali, udarali njegovo obešeno telo. Ništa nije jeo devet dana i devet noći, ništa nije pio. Bio je sam, u bolovima, i životna svetlost u njemu lagano se gasila.

Smrzavao se, u strašnim mukama, na rubu smrti, kada mu je žrtva urodila plodom: u ushićenju samrtnih muka pogledao je naniže, i rune su mu se razotkrile. Znao ih je i razumeo je njihovu moć. Tada se konopac prekinuo, i on je pao s drveta, vrišteći.

Sada je shvatao magiju. Sada je mogao upravljati svetom.

Odin ima mnoga imena. On je sveotac, gospodar ubijenih, bog vešala. Bog je tovara i zarobljenika. Nazvan je Grimnir i Treći. U svakoj zemlji ga drugačije zovu (jer obožavaju ga u raznim obličjima i na mnogim jezicima, ali uvek obožavaju Odina).

Prerušen putuje s mesta na mesto, da vidi svet onako kako ga vide ljudi. Kada hodi među nama, čini to kao visok čovek u ogrtaču, sa šeširom na glavi.